

Netikäs

Mediasivistysmateriaali osa 2/6

2. Sosiaalinen media

Arjen uusia
ulottuvuuksia,
mutta samalla
tuttuja asioita

.....
**Some -
muutakin
kuin
hömppää**
.....

Marja-Leena, 66 vuotta:

**”Minulle aukesi uusi
maailma. Sain paljon
uusia kavereita
ja ideoita.”**

Mediasivistys – Elinikäinen matka sosiaa- lisen median maailmaan

**Serkku kertoi laittaneensa Färssaarten loma-
matkakuvat nettiin sukulaisten katsottavaksi.
Kahvilassa mies otti kahvistaan kuvan puhe-
limellaan. Naapurin äiti kertoi ostaneensa
Facebook-ryhmän kautta uudet luistimet
8-vuotialleen.**

Sosiaalisesta mediasta eli somesta on touho-
tettu jo usean vuoden ajan. Sen käyttö on
lisääntynyt, sen muoto on muuttunut ja yhä
useammin organisaatioiden verkkopalve-
luissa on linkkejä somepalveluihin ja somes-
ta tuttua toiminnallisuutta. Tässä vihossa
avaamme sosiaalista mediaa, siihen tutustu-
mista ja sen järkevää käyttöä.

Mediasivistysmateriaali on osa Eläkeliiitto ry:n ja
EHYT ry:n yhteisen LähiVerkko-projektin mate-
riaalituotantoa. Materiaali on tehty yhteistyössä
seuraavien toimijoiden kanssa: Vanhustyön keskus-
liitto (VTKL) SeniorSurf, SenioriVerkko-hanke, EN-
TER ry, Seniorien ATK-yhdistys Savonetti ry, Joen
Severi ry ja Mediakasvatusseura ry. Tämän mate-
riaalin tekoon on saatu tukea RAY:lta. LähiVerk-
ko-projekti kiittää mukana olleita muita tahoja
ja ikäihmisiä, erityisesti Anna-Maija Muromaata
kommentoinnista ja sisällönkehittämisestä.

Teksti: Ida-Maria Pankka
Oikoluku ja sisällöntarkistus: Eija Kalliala
Graafinen suunnittelu: Salla Vasenius.

Ilmestymisvuosi: 2015
www.netikas.fi

Mikä ihmeen sosiaalinen media?

Sosiaalista mediaa luonnehditaan usein to-
riksi, paikaksi, jossa erilaiset eri puolilta
tulevat ihmiset kohtaavat. Kuten torilla
myös sosiaalisessa mediassa on kauppiaita, jotka
myyvät tuotteitaan. Siellä on vaeltelijoita, jotka
katselevat kauppatarvikkeita, istuvat hetkeksi puis-
tonpenkille seuraamaan, mitä ympärillä tapahtuu
ja kuuntelemaan katusoittajaa. Torilla voi olla tel-
toja, joissa jaetaan tietoa ja pyydetään allekirjoit-
tamaan adresseja; samoin sosiaalisessa mediassa
erilaiset ihmiset jakavat monenlaista tietoa. Osa
on asiantuntijoita, osa hakee ajankohtaista tietoa
työhönsä tai harrastuksiinsa ja osa jakaa sitä, mut-
ta joukossa on myös huutelijoita tai häiriköitä. So-
siaalisessa mediassa voi helposti jututtaa paikallisia
päättäjiä tai valtiojohtoa; kynnys kysyä on jopa
matalampi kuin torilla.

Torilla kokoontuu eri ikäisiä ihmisiä varhaisesta
aamusta pikkutunneille. Uusimpien tietojen mu-
kaan ikäihmisistä (eli yli 60-vuotiaista) vielä alle 20
prosenttia käyttää sosiaalista mediaa aktiivisesti.
Sen sijaan 16–24-vuotiaista sosiaalista mediaa
käyttää noin 93 prosenttia. 45–54-vuotiaista noin
lähes puolet ovat somessa aktiivisia.

Sosiaalinen media on kohtaamispaikka, tiedon-
lähde, yhdessä tekemisen ja jakamisen paikka.
Aluksi se voi tuntua sekavalta eikä siitä saa otet-
ta. Vähitellen alat hahmottaa erilaisia palveluja,
yhteisöjä ja mahdollisuuksia, jotka voisivat kiin-
nostaa sinua. Opit miten kannattaa toimia eri pal-
veluissa, jotta saavutat tavoitteesi. Kun opit tun-
nistamaan, miten somepalvelu toimii, pärjät sen
kanssa paremmin. Esimerkiksi Facebookissa

pärjät jo hyvin, kun hahmotat, milloin olet päi-
vittämässä tai lukemassa oman profilisi etusivulla
tai seinällä ja milloin jollain muulla sivulla tai ryh-
mässä. Rohkeasti kokeilemaan.

Sosiaalinen media on yhdessä tekemistä, kes-
kustelua ja jakamista verkossa. Somessa jaetaan
elämän arjen iloja ja suruja, kuvia lomilta, yhdis-
tystoiminnasta ja metsäretkiltä. Kerrotaan avoi-
memmin asioista kuin ehkä kasvokkain, varsinkin
nimettömänä. Jakaminen ei ole pakollista. Monet
sosiaalisen median käyttäjistä eivät jaa tietoja tai
kuvia omasta elämästään tai jakavat niitä vain lä-
himmilleen. Itsesensuuria on hyvä käyttää. Some-
palveluiden käytännöt päivitysten, kommenttien
ja kuvien näkyvyydestä vaihtelevat, ja voit muuttaa
omia asetuksiasi koska tahansa. Monet kuitenkin
hakevat somesta keskustelua ja tykkäyksiä, joita
ei synny ilman sisältöjen jakamista. Esimerkiksi
jos kirjoitat blogia ja rajoitat sen näkymään vain
sukulaisillesi, voit menettää lukijoita, jotka saisi-
vat ajatuksistasi ja kokemuksistasi apua omaan
elämäänsä.

Somesta voi jäädä pois putoamatta yhteiskunnan
rattaista. Some ei ole pakko vaan hyvä lisä, sellai-
nen lisä, josta voit saada virkistävän ja luonnolli-
sen osan omaa arkeasi.

Sosiaaliseen mediaan sukeltaminen

Sosiaalinen media on osa internetin historiaa. 1990-luvun alussa kehitetty www-käyttöliittymä helpotti internetin käyttöä ja sai sen yleistymään myös kotona. Tuolloin keskustelumahdollisuuksia tarjosivat mm. sähköposti, keskustelupalstat sekä kotisivujen vieraskirjat ja palautelomakkeet.

2000-luvulla internet-palvelut lisääntyivät ja muuttuivat entistä sosiaalisemmiksi. Valokuvia saattoi ladata nettiin, Wikipedian eli vapaan tietosanakirjan käyttö yleistyi ja vuonna 2003 julkaistun Skypen myötä netin kuva- ja videopuhelujen nousukausi alkoi. Netissä kuunneltiin musiikkia ja radiota ja sieltä ladattiin elokuvia omalle tietokoneelle. Nykyään monet katsovat televisio-ohjelmia suorina lähetyksinä tai tallenteina netissä.

2000-luvun loppupuolella alettiin puhua sosiaalisesta mediasta, mihin vaikutti yhteisöpalvelujen kuten Facebookin yleistymisen. Yhteisöpalveluissa yksittäinen ihminen voi jakaa tietoja tapahtumista, valokuvia arjestaan ja linkkejä häntä kiinnostaviin artikkeleihin. Palveluissa on mahdollisuus peukuttaa tai tykätä muiden käyttäjien jakamasta materiaalista ja keskustella niistä verkossa.

Osa sosiaalisen median palveluista toimii tietokoneen internet-selaimella, osa vain älylaitteilla

kuten älypuhelimilla ja tablet-laitteilla. Monista tietokoneesta toimivista somepalveluista on olemassa älypuhelimille ladattava mobiilisovellus eli applikaatio (apps).

Osa somepalveluista on kaupallisia. Niiden elinkaari on sidoksissa yrityksen menestykseen, arvioidaan palvelun kehityksestä ja haluun ylläpitää kyseistä palvelua. Osa somepalveluista ylläpitävät harrastelijat, jotka voivat jossain vaiheessa tehdä palvelustaan tuotteen tai myydä sen jollekin yritykselle.

Somepalvelut eivät ole ikuisia vaan muuttuvat ja kehittyvät jatkuvasti. Esimerkiksi Instagramissa pystyi alunperin jakamaan vain valokuvia, mutta nyt siellä voi jakaa myös videopätkiä. Käyttäjänä kannattaa ottaa huomioon, että somepalvelut voivat muuttua ulkonäöltään ja käytettävyydeltään, niihin voi tulla uusia ominaisuuksia ja niiden säännöt saattavat muuttua. Somepalveluiden sisällöt ovat käyttäjiensä ja tekijöidensä luomia ja muokkavia. Jokainen meistä voi muokata sosiaalisen median sisältöjä.

Sosiaalisen median palveluista voit valita itsellesi sopivimmat. Toivottavasti tämä materiaali auttaa sinua löytämään sellaisia some-palveluita, jotka toisivat arkeesi iloa ja hyötyä.

Somen monipuolisuus eli jokaiselle löytyy jotain

Somepalveluita on monenlaisia ja niillä on erilaisia käyttötarkoituksia. Ne voidaan ryhmitellä monella tavalla ja seuraavalla sivulla on vain niistä yksi.

Osa somepalveluista tarjoaa viihdettä, osa taas mahdollisuuden oppia, kehittää ja vaikuttaa yhdessä. Somen monipuolisuus tarjoaa jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden löytää oma tapansa toimia somessa.

Yhteisöpalvelut:

Tällaisia yhteisöllisiä palveluja ovat esimerkiksi Facebook, Twitter, Tumblr, Ravelry, LinkedIn ja erilaiset blogit. Näissä voi kertoa omasta arjestaan, elämästään ja ajatuksistaan muille helpoilla eri mittaisilla päivityksillä eli tekstillä ja kuvilla. Muilla käyttäjillä on mahdollisuus kommentoida ja tykätä julkaisuistasi. Tällaisia palveluja kutsutaan myös elämänjulkaisupalveluiksi. Yhteisöpalveluissa voit myös jakaa erilaisia materiaaleja, ohjeita, vinkkejä tai kokemuksia. Osa palveluista on hyviä ajankohtaisten aiheiden ja uutisten seuraamisen sekä niistä keskusteluun. Joissain palveluissa voit rajata kuka näkee päivityksesi, osassa et.

Keskustelupalstat:

Me ihmiset olemme puheliasta sakkia. Keskustelemme kohdatessamme, mutta keskustelemme myös netissä. Keskustelupalstat ovat yksi internetin käytetyimmistä palveluista. Niillä kuka tahansa voi aloittaa jostain aiheesta uuden viestiketjun, johon kuka tahansa voi kirjoittaa vastauksensa. Lopulta yhteen viestiketjuun kertyy keskusteluviestien rimpsu.

Kuva- ja videopalvelut:

Internetissä on palveluja, joilla voi tallentaa ja jakaa valokuvia. Osa palveluista on erikoistunut kuvien tallentamiseen (Picasa, Flickr), osa kuvitettuun yhteisölliseen elämänjulkaisuun (Instagram). Liikkuvan kuvan merkitys on yhä suurempi. Videopalveluista tunnetuimmat ovat Youtube ja Vimeo. Niissä voi katsoa muiden videoita tai perustaa oman kanavan, jonne laittaa itse tekemiään videoita.

Yhteisöllinen materiaalien tuottaminen:

Some tarjoaa monia mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen. Esimerkiksi useat henkilöt ovat kirjoittaneet ja kommentoineet tätä Netikästä Google Drive -palvelussa. Sinne voi luoda tekstidokumentteja, joita monta henkilöä voi kirjoittaa samanaikaisesti. Muita vastaavia palveluita on esimerkiksi wikit ja OneDrive.

Minä sosiaalisessa mediassa

Paineita sosiaaliseen mediaan liittymiseen tulee monelta suunnalta, mutta jokaisella on luonnollisesti oikeus olla sitä käyttämättä. Aina on kuitenkin hyödyllistä tutustua uusiin ilmiöihin, jotta voi tietoisesti päättää, voisiko niistä olla itselle iloa ja hyötyä. Kaikkiin palveluihin ei tarvitse heti ryhnyä. Kannattaa pohtia, mistä on kiinnostunut, mitä haluaisi somella saavuttaa ja mistä somepalveluita löytyisi tuttuja. Somessa on aivan sallittua vain katsella ja ihmetellä. Ei siellä ole pakko jakaa kuvia ja kertoa mielipiteitään.

Sosiaaliseen mediaan tutustuminen kannattaa aloittaa yhdessä jonkun kanssa. Jos lapsenlapsesi katselee YouTubesta videoita, hän mielellään esittelee, mitä kaikkea sieltä löytyy. Yhdessä etsien voitte löytää vaikka pätkiä lempisolistinne konsertista. Ystäväsi taas saattaa mielellään neuvoa, kuinka Skypellä soitellaan kuvapuheluja. Alkuun pääsemiseksi voit vaikka osallistua kansalaisopiston kurssille tai käydä kirjastossa kysymässä apuja alkuun.

Nettietiketti kannattaa muistaa, kun sukeltaa soomeen. Myös netissä on kiusaamista ja asiatonta käytöstä. Erityisesti silloin, kun kirjoitetaan nimettömästi ja kasvottomasti, mielipiteet saattavat kärjistyä ja loukata toisia. Jotkut kiusaavat ja provosoivat keskustelupalstoja huvikseen; heitä kutsutaan trolleiksi. Oheiset viisi neuvoa ovat kultaakin kalliimmat netin maailmassa.

Kiinnitä huomiota oman viestisi kirjoitusasuun. ISOT KIRJAIMET ja useampi huutomerkki tarkoittavat, että huudat asiiasi. Kolme pistettä lauseen

- 1. Ole asiallinen toisia netin käyttäjiä kohtaan. Oma mielipide on hyvä tuoda esiin, mutta hermostumisen höyryissä ei kannata kirjoittaa verkkoon. Ota pieni miettimisaika ja vastaa rauhassa.**
- 2. Ole rehellinen, mutta varaudu siihen, etteivät kaikki muut ole.**
- 3. Kun löydät verkosta mielenkiintoista materiaalia, jota haluat käyttää omassa jutussasi, muista kysyä lupa sen käyttöön. Tekijänoikeudet suojaavat myös verkossa olevaa materiaalia. (Lisätietoa: Netikäs IV)**
- 4. Kun nappaat kuvan, jonka haluat jakaa netissä, kysy kuvassa olevilta henkilöiltä lupa kuvan julkaisemiseen. Yleiskuvia julkisilta paikoilta saat julkaista ilman erillistä lupaa.**
- 5. Asiattomasta toiminnasta on hyvä ilmoittaa palvelun ylläpitäjälle.**

lopussa kertoo, että mietit asiaa, kuten myös pienet alkukirjaimet. Usein viesteissä käytetään hymynaamoja eli hymiöitä viestimään tunnetiloja ja suhtautumista toisen ihmisen kommenttiin.

Netikkään numerossa viisi käsitellään tarkemmin sitä, miten sosiaalisessa mediassa toimitaan.

35%

ikäihmisistä haluaa käyttää uutta teknologiaa yhteydenpitoon läheisten ja ystävänsä kanssa.

54%

ikäihmisistä on sitä mieltä, että internetistä löytyy kiinnostavia sisältöjä.

19%

65-74 -vuotiaista käyttää yhteisöpalveluja.

Nordlund, Stenberg & Lempola : Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75-89-vuotiailla. KÄKÄTE-projekti & LähiVerkko-projekti. 2014. Tilastokeskus: Internetin käytön ja eräiden internetin käyttötapojen yleisyys 2015

Sanasto osa 3.

Blogi	Blogilla tarkoitetaan verkossa olevaa yksittäisen ihmisen tai ryhmän tekstien julkaisupaikkaa. Yksittäistä tekstiä kutsutaan blogitekstiksi, blogiartikkeliksi tai bloggaukseksi ja sen kirjoittajaa bloggaajaksi.
Hashtag	Aihetunniste tai avainsana, jonka alussa on risuaita-merkki #. Hashtag suoraan suomennettuna on "risuaitamerkki". Sillä korostetaan viestin aihetta tai siinä olevia avainsanoja. Hashtagit toimivat monissa palveluissa hakusanoina. Televisiolähetyksissä nähdään katsojien somepalveluihin, erityisesti Twitteriin ja Instagramiin, lähettämiä aiheeseen liittyviä viestejä, esim. #MMkiset, #vaalit.
Kaveri/ Kontakti	Henkilö, jonka olet hyväksynyt sosiaalisen median palvelussa lähipiiriisi. Esimerkiksi Facebookissa voit jakaa materiaalia kohdennetusti omille kavereillesi. Kaveripyynnöitä voit lähettää muille palvelun käyttäjille. Kaveripyynnön saaja voi päättää, hyväksyykö vai hylkääkö pyynnön.
Kuvapuhelu	Kuvapuhelussa yhdistyy puhelu ja videokuva. Sosiaalisessa mediassa on useita eri kuvapuhelupalveluja. Niistä tunnetuimmat ovat Skype ja Google Hangout.
Käyttäjä	Henkilö tai organisaatio, joka on luonut tunnuksen johonkin somepalveluun. Käyttäjä voi tuottaa palveluun sisältöjä, seurata muiden tuottamia sisältöjä ja osallistua keskusteluun. Käyttäjä voi olla myös anonyymi, joka ei ole kirjautunut somepalveluun, mutta käy tutustumassa sen julkisiin, avoimiin sisältöihin ja kommentoimassa niitä.
Messenger/ Chat-viesti/ Pikaviesti	Yksittäinen sosiaalisen median työkalu, jolla voi keskustella samaa palvelua käyttävien muiden ihmisten kanssa kahden kesken tai ryhmässä. Monissa mm. kirjastojen ja verkkokauppojen verkkopalveluissa on chat-ikkuna, jossa voit keskustella asiakaspalvelijan kanssa.
Nimimerkki	Keksitty nimi, jota käytetään mm. keskustelupalstoilla, chateissa, peleissä ja mielipidekirjoituksissa. Ihmisellä voi olla monta nimimerkkiä, joita hän käyttää sosiaalisen median eri palveluissa.
Profiili	Osaan sosiaalisen median palveluja pitää perustaa käyttäjätili, jolla saat itsellesi käyttäjäprofiilin. Profiilissa voit kertoa itsestäsi esim. nimen tai nimimerkin, iän, sukupuolen sekä mistä päin olet ja mistä tykkäät. Useissa palveluissa voit liittää profiiliin kuvan, josta tutut tunnistavat sinut. Se voi olla kuva sinusta tai jostain asiasta, mistä pidät.
Seuraaja	Henkilö, joka on tilannut uutisvirtaansa toisen käyttäjän profiilissaan julkaisemat päivitykset. Seuraajan ei tarvitse tuntea seurattavaa, jos tämän profiili somepalvelussa on julkinen eli kaikkien nähtävissä.
Trolli	Käyttäjä, joka on toimii asiattomasti ja häiritsevästi sosiaalisessa mediassa, provosoi muita keskustelijoi- ta tai levittää väärää tietoa asioista. Trolli voi olla myös keksitty käyttäjäprofiili, jonka takana on monta kirjoittajaa.
Twiiitti	Käyttäjän korkeintaan 140 merkin mittainen viesti Twitterissä, viserrys. Voi sisältää linkkejä, kuvia, aihe- tunnisteita eli hashtageja sekä muita Twitterin käyttäjätunnuksia.
Tykkäys	Useissa sosiaalisen median palveluissa on painike, jolla voit tykkätä toisen käyttäjän kommentista tai kuvasta. Tykkäys-napin painaminen kertoo, että olet nähnyt kuvan tai kommentin ja pitänyt siitä. Joissain somepalveluissa, kuten Facebookissa, voit seurata järjestöjä tykkäämällä niiden sivuista.
Uutisvirta	(Newsfeed) Somepalvelu näyttää sinulle listauksen, johon se valikoi seuraamiesi käyttäjien tai organisaatioiden päivityksistä ne, joiden olettaa sinua kiinnostavan.
Verkkoalusta	Verkkoalustalla tarkoitetaan pilvipalvelua, johon voi perustaa itselleen tai organisaatiolleen esimerkiksi blogin, sivuston tai muun yhteisöllisen verkkopalvelun.

Tein itselleni Facebook-tunnukset ensimmäisenä eläkepäivänäni. Ajattelin, että käyn kerran vuodessa tsekkaamassa, mitä ”facessa” on tapahtunut. Ehdottomasti ajattelin olla kommentoimatta tai jakamatta itsestäni mitään. En kuitenkaan malttanut odottaa vuotta, jo viikon päästä kirjauduin uudelleen ja huomasin, että sisarteni lapset halusivat tätinsä kaverikseen. Aloitin kaveruuden heidän kanssaan, jälleen kerran ajatuksella, että pidän vain nämä sukulaiset kavereinani. MUTTA sitten menin innolla mukaan ”Vapaaehtoistyö verkossa” -kurssille, ja siitäkös minulle aukesi uusi maailma. Sain paljon uusia kavereita, sain ideoita, joilla voin levittää SOMEn ilosanomaa heille, jotka vielä empivät tai peräti kieltävät kaiken. Olen omassa yhdistyksessä aktiivisesti jakanut kaikkea uutta tietoa, jota olen ”Facebook-verkostostani” saanut. ”Surffari”-kerhossa olemme yhdessä opetelleet sähköpostin ja Facebookin käyttöä. Tabletin käyttöönottoa olen käynyt ihan kotona asti auttamassa, rohkeasti vaan, vaikka laite on ennestään tuntematon.

Toki minulle tätinä on edelleen ihanaa, että olen sukulaislapsieni maailmassa läsnä ilman isoja järjestelyjä vierailusta. Mutta vierailukutsutkin ovat lisääntyneet, kun täti on tullut tutuksi. Minulla on 2 omaa lasta, 24 sisarusten lasta ja heillä jo uutta polvea 39 lasta. Voi siis hyvin ymmärtää, miten ihanaa on mahdollisuus saada useimpiin yhteys kuvin ja sanoin.

Marja-Leena, 66 vuotta

En vieläkään oikein ymmärrä koko Facebookia, vaikka olen itsekin sinne laittanut joitakin kuvia. En erikoisemmin pidä Facebookista, ilmankin voin olla oikein hyvin. Skypellä saa mukavasti yhteyttä, vaikka vain kirjoittamalla pikaviestin. Wikipedia – nyt ilmaisen tietämättömyteni, minä hain Googlen kautta tiedon, mikä se Wikipedia oikein on. Nyt olen vähän viisaampi tuossa asiassa, vaikka en tähän hätään sitä sen paremmin tutkinutkaan (lampun syttymistä ei tullut).

Eeva, 73 vuotta

Pohdittavaksi:

Millaisia asioita sinä uskaltaisit tehdä sosiaalisessa mediassa? Mitä et uskaltaisi tehdä? Jos jo käytät sosiaalista mediaa, mikä sai sinut aikoinaan innostumaan?

Tehtävän toteuttaminen ryhmässä: Millaisten asioiden tekemiseen voisitte ryhmänä hyödyntää sosiaalista mediaa? Mitä sovelluksilla pitäisi silloin pystyä tekemään?

Seuraavassa Netikkään numerossa aiheena on Tietoturva. Muista käydä netissä osoitteessa www.netikäs.fi. Sivuilta löytyy lisätietoa ja materiaaleja.

